

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yrittäjien eläkelain 3 §:n, maatalousyrittäjien eläkelain, maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 7 §:n, työntekijäin eläkelain 19 d §:n ja merimieseläkelain 63 a §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yrittäjien eläkelakia ja maatalousyrittäjien eläkelakia siten, ettei yrittäjää ole vakuutettava yrittäjien eläkelakien mukaisesti, jos hänelle ei enää kerry eläkettä yrittäjätoiminnastaan. Nykyiset yrittäjien eläkelain ja maatalousyrittäjien eläkelain vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskevat säännökset poistettaisiin, sillä ehdotuksen mukainen vakuuttamatta jättäminen voitaisiin hoitaa normaalin vakuuttamisprosessin puitteissa. Vakuuttamatta jättämistä koskeva päätös tehtäisiin yrittäjän hakemuksesta.

Esityksessä ehdotetaan maatalousyrittäjien eläkelain muuttamista myös siten, että lakiin otettaisiin nimenomainen säännös maatalousyrittäjätoimintaa osakeyhtiömuodossa harjoittavan yrittäjän vakuuttamisesta maatalousyrittäjien eläkelain mukaisesti. Rajan-

veto maatalousyrittäjäasemassa ja työsuhhteissa olevien henkilöiden välillä tehtäisiin samoin periaattein kuin yrittäjien eläkelain ja työsuhhteisia koskevien eläkejärjestelmien välillä. Ehdotukseen liittyen myös maatalousyrittäjän eläkevakuutusmaksuvastuuta koskevaa säännöstä ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukaiseen korvaukseen oikeutettuja koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi maatalousyrittäjien eläkelain soveltamisalan täydennystä vastaavasti.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työntekijäin eläkelain ja merimieseläkelain mukaista maksettavan viivästyskorotuksen vähimmäismäärää koskevaa lainkohdan euroon siirtymisen vuoksi.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

1.1.1. *YEL:n ja MYEL:n vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen*

Yrittäjien eläkelaki (468/1969; YEL) koskee henkilöitä, jotka tekevät ansiotyötä olematta työsuhteessa taikka virka- tai muussa julkisoikeudellisessa toimituksessa. YEL:n vakuuttamisvelvollisuuden piiriin kuuluvat 18 vuotta täyttäneet yrittäjät, joiden yrittäjätoiminta on jatkunut vähintään neljä kuukautta ja joiden vuotuinen työtulo on vähintään työntekijäin eläkelain (395/1961; TEL) 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetty rahamäärä kerrottuna 24:llä eli 30 133,44 markkaa vuoden 2001 indeksitasossa.

Maatalousyrittäjien eläkelaki (467/1969; MYEL) koskee maatalousyrittäjiä, joihin luetaan maatilatalouden harjoittajat, kalastajat ja poronmestajat. MYEL:n vakuuttamisvelvollisuuden piiriin kuuluvat 18 vuotta täyttäneet maatalousyrittäjät, joiden yrittäjätoiminta on jatkunut vähintään neljä kuukautta. Maatalousyrittäjän työtulon on oltava vähintään TEL:n 1 momentin 2 kohdassa säädetty rahamäärä kerrottuna 12:lla eli 15 066,76 markkaa vuoden 2001 indeksitasossa.

YEL:n ja MYEL:n mukainen eläketurva on säädetty pakolliseksi. YEL:n 2 §:n 1 momentin mukaan yrittäjä on velvollinen ottamaan 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua vakuutuksen tämän lain mukaista eläketurvaa varten TEL:n mukaista toimintaa harjoittavasta eläkelaitoksesta tai sellaisesta vakuutuskeskuksesta tai sellaisesta vakuutuskeskuksesta, joka harjoittaa yksinomaan tässä laissa tarkoitettua toimintaa. YEL:n 2 §:n 2 momentin mukaan vakuutus voidaan ottaa takautuvasti kulumassa olevalta ja sitä välittömästi edeltäneeltä kolmelta kalenterivuodelta.

Vakuutusta ei saa ottaa yrittäjän kuoleman jälkeen, ellei eläketurvakeskus kuolinpesän osakkaan hakemuksesta erityisestä syystä

toisin päätä. Yrittäjän jälkeen voi jäädä henkilöitä, joilla olisi oikeus perhe-eläkkeeseen, jos vakuutus olisi otettu. Sen vuoksi yrittäjän kuoleman jälkeen voidaan poikkeuksellisesti järjestää eläketurva, jos erityiset sosiaaliset syyt sitä vaativat.

YEL:n 2 §:ää vastaavat säännökset sisältyvät MYEL:n 3 §:ään. MYEL:n 3 §:n 1 momentin perusteella maatalousyrittäjä on velvollinen ottamaan MYEL:n mukaisen vakuutuksen maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettu vakuutus voidaan ottaa takautuvasti kulumassa olevalta ja sitä välittömästi edeltäneeltä kolmelta kalenterivuodelta. Vakuutusta ei saa ottaa yrittäjän kuoleman jälkeen, ellei maatalousyrittäjien eläkelaitos kuolinpesän osakkaan hakemuksesta erityisestä syystä toisin päätä.

Yrittäjäeläkelakeihin on kuitenkin sisällynyt niiden voimaantulosta alkaen vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskevat säännökset. Nämä säännökset otettiin lakiin, koska ei pidetty tarkoituksenmukaisena, että vakuuttamisvelvollisuus koskisi myöskin sellaista henkilöä, jonka oma eläketurva ja hänen omaistensa perhe-eläketurva on muulla tavoin järjestetty riittävänä.

YEL:n 3 §:n 1 momentin mukaan, jos yrittäjän eläketurva ja hänen omaistensa perhe-eläketurva on muulla tavoin siten järjestetty, että niitä on pidettävä riittävinä, eläketurvakeskus voi hakemuksesta vapauttaa hänet YEL:n 2 §:ssä säädetystä vakuuttamisvelvollisuudesta. YEL:n 3 §:n 2 momentin mukaan yrittäjän, joka on saanut 1 momentissa tarkoitettua vapautuksen, eläketurvakeskus voi myöhemmin hakemuksesta hyväksyä eläketurvan piiriin. Tällöin yrittäjän katsotaan aloittaneen uudelleen yrittäjätoimintansa hakemusta seuraavan kalenterikuukauden alusta. YEL:n 3 §:n 3 momentin mukaan tarkemmat määräykset tämän pykälän soveltamisesta antaa sosiaali- ja terveysministeriö.

MYEL:n 4 §:n 1 momentin mukaan jos maatalousyrittäjän ja hänen omaistensa perhe-eläketurva on muulla tavoin siten järjestetty, että niitä on pidettävä riittävinä, elä-

keturvakeskus voi hakemuksesta vapauttaa hänet 3 §:ssä säädetystä vakuuttamisvelvollisuudesta. MYEL:n 4 §:n 2 momentin mukaan yrittäjän, joka on saanut 1 momentissa tarkoitettua vapautuksen, eläketurvakeskus voi myöhemmin hakemuksesta hyväksyä eläketurvan piiriin. Tällöin maatalousyrittäjän katsotaan aloittaneen uudelleen yrittäjätoimintansa hakemusta seuraavan kalenterikuukauden alusta. Sosiaali- ja terveysministeriö antaa tarkempia määräyksiä myös näiden MYEL:n 4 §:n 1 ja 2 momentin säännösten soveltamisesta.

MYEL:n 4 §:n 3 momentissa säädetään lisäksi, että sosiaali- ja terveysministeriö voi määrätä, että tämän pykälän mukaiset eläketurvakeskukselle kuuluvat tehtävät tai osa niistä siirretään maatalousyrittäjien eläkelaitokselle. Lainkohdassa tarkoitettua eläketurvakeskuksen tehtävät on siirretty maatalousyrittäjien eläkelaitokselle sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:ssä mainittujen eräiden tehtävien siirtämisestä maatalousyrittäjien eläkelaitokselle (1034/1981). Siten hakemuksen MYEL:n mukaisesta vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisesta käsittelee ja päätöksen antaa maatalousyrittäjien eläkelaitos.

Alkuaan vakuuttamisvelvollisuudesta vapautus myönnettiin yleensä määräaikaisena. Yrittäjien eläkelain 3 §:n ja maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:n soveltamisesta annetun sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen (494/1994; STMp) 1 päivänä heinäkuuta 1994 tapahtuneen voimaantulon myötä vakuuttamisvelvollisuudesta vapautus on myönnetty toistaiseksi, kuitenkin enintään niin pitkäksi ajaksi kuin vapautuksen edellytykset ovat olemassa.

Tarkemmat määräykset vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisesta

Tarkemmat määräykset YEL:n 3 §:n ja MYEL:n 4 §:n soveltamisesta on annettu STMp:ssä. Se sisältää kolme sääntöä, joiden perusteella yrittäjä voidaan vapauttaa vakuuttamisvelvollisuudesta. Vapauttamisperusteet ovat keskenään vaihtoehtoisia.

Ensimmäinen ja toinen vapauttamissääntö on tarkoitettu lähinnä sivutoimisille yrittäjille. Vapautuksen saa vain, jos yrittäjällä on

yrittäjätoiminnan ohella samanaikaisesti jatkuvaa muuta ansiotoimintaa. Kolmas sääntö ei vaadi rinnakkaista ansiotoimintaa. Sen perusteella vapautuksen voi saada vain silloin, kun yrittäjätoiminta ei enää kartuta eläketurvaa TEL:n 8 §:n yhteensovitussäännöksen estäessä sen.

Kun vapauttamissäännösten perusteella määritellään muun eläketurvan riittävyttä, riittävyttä ei arvioida pelkästään kertyneen eläketurvan markkamäärän perusteella. Näin ollen, vaikka laskennallisen eläkkeen määrä olisi huomattavan suuri, ei vapautusta voida myöntää, jos vapauttamisen edellytykset eivät täyty.

Ensimmäinen sääntö - työtulo enintään kolmannes muista ansiotuloista

STMp:n 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan yrittäjän eläketurvaa ja hänen omaistensa perhe-eläketurvaa on pidettävä YEL:n 3 §:n 1 momentissa ja MYEL:n 4 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla riittävänä, jos yrittäjän työtulon YEL:ssä ja MYEL:ssä tarkoitettua yrittäjätoiminnasta arvioidaan olevan enintään kolmannes hänen muista ansiotuloistaan.

Ensimmäinen vapauttamissääntö määrittelee vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisen edellytykset pelkästään yrittäjän työtulon ja muiden eläkkeeseen oikeuttavien ansiotulojen suhteella. Yrittäjän työtulo voi olla enintään kolmannes hänen muista ansiotuloistaan. Riittävää on, että muut eläkkeeseen oikeuttavat ansiotulot ovat kolminkertaiset yrittäjän työtuloon nähden. Vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisen myöntämiseen ei vaikuta eläketurvan määrä.

Toinen sääntö - työtulo enintään muiden ansiotulojen suuruinen ja eläketurva vähintään 40 prosenttia kaikista eläkkeeseen oikeuttavista ansiotuloista

STMp:n 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan yrittäjän eläketurvaa ja hänen omaistensa perhe-eläketurvaa on pidettävä YEL:n 3 §:n 1 momentissa ja MYEL:n 4 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla riittävänä, jos yrittäjän 1 kohdassa tarkoitettua työtulon arvioidaan olevan enintään hänen muiden an-

siotulojensa suuruinen ja hänen eläketurvansa vähintään 40 prosenttia hänen kaikista ansiotuloistaan.

STMp:n 3 §:n 2 momentin mukaan eläketurvaa 1 momentin 2 kohdan mukaisesti arvioitaessa otetaan yrittäjätoiminnan rinnalla jatkuvan ansiotoiminnan osalta huomioon myös eläkeikään jäljellä oleva aika tai sitä vastaava ansio.

Tätä sääntöä sovellettaessa yrittäjän työtuoloa verrataan hänen muihin eläkkeeseen oikeuttaviin ansiotuloihinsa. Lisäksi tehdään arviolaskelma hakijan hakemishetkeen saakka kertyneen eläketurvan määrästä. Tällöin otetaan huomioon myös yrittäjätoiminnasta hakemushetkeen karttunut eläketurva. Vain lakisääteinen eläketurva otetaan huomioon. Jos hakijalla on oikeus peruseläketurvaa parempaan eläketurvaan hakemishetkellä, niin peruseläke otetaan huomioon lisäeläketurvan tasoisena.

Lisäeläketurva voi perustua suoraan lakiin tai TEL:n, MYEL:n tai YEL:n mukaisesti rekisteröityyn lisäeläkejärjestelyyn. Lisäeläkejärjestelyllä ei tarkoiteta vapaamuotoisiin eläkejärjestelyihin (rekisteröimättömät lisäedut ja yksityiset eläkevakuutukset) perustuvaa eläketurvaa. Kansaneläke ei myöskään käy vapautuksen perusteeksi.

Kolmas sääntö - yrittäjätoiminnasta ei kartu enää eläkettä yhteensovituslainsäädännön estäessä sen

STMp:n 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan yrittäjän eläketurvaa ja hänen omaistensa perhe-eläketurvaa on pidettävä YEL:n 3 §:n 1 momentissa ja MYEL:n 4 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla riittävänä, jos yrittäjän eläketurva on sen määräinen, että hänelle, ottaen huomioon TEL:n 8 §:n säännökset, ei kartu yrittäjätoiminnan perusteella uutta eläketurvaa.

Kolmatta vapauttamissääntöä sovelletaan silloin, kun muu eläkkeeseen oikeuttava ansiotoiminta on päättynyt tai hakija eläkkeellä ollessaan aloittaa yrittäjätoiminnan. Sääntöä sovelletaan myös silloin, kun yrittäjällä on yrittäjätoiminnan rinnalla muutakin ansiotuloa ja yrittäjätoiminnasta saatu tulo on suurempi kuin muut eläkkeeseen oikeuttavat ansiotulot. Muun eläketurvan riittävyttä arvi-

oitaessa lainkohdassa viitataan TEL:n 8 §:n yhteensovituslainsäädännökseen. Sen mukaan eläkkeet otetaan huomioon yhteensovituksessa peruseläkkeen tasoissa, joten lisäeläketurvaa ei oteta huomioon.

Vapauttamishakemuksen käsittely

Vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen edellyttää yrittäjän hakemusta. Ratkaisu tehdään niiden tietojen perusteella, jotka ovat käytettävissä päätöstä annettaessa.

Jos yrittäjällä ei ole voimassa olevaa vakuutusta, hänen on annettava selvitys yrittäjätoiminnastaan vapautusta hakiessaan. Vapautus vakuuttamisvelvollisuudesta voidaan myöntää myös takautuvalla ajalla, jolta vapauttamisen edellytykset täyttyvät. Jos yrittäjällä on voimassa oleva yrittäjävakuutus, vapautus voidaan myöntää hakemuksen tekemistä seuraavasta päivästä. Tällöin yrittäjäeläkevakuutus päätetään hakemuksen tekemispäivään.

Vapautus vakuuttamisvelvollisuudesta myönnetään toistaiseksi. Hakijalla on kuitenkin ilmoitusvelvollisuus, jos hänen olosuhteissaan tapahtuu sellaisia muutoksia, jotka saattavat vaikuttaa vapautuksen jatkumiseen. Tällainen olosuhteiden muutos voi olla esimerkiksi työ- tai virkasuhteen päättymisen, jolloin henkilö jatkaa työskentelyään päätoimisena yrittäjänä.

Sivutoimisella yrittäjällä, jolla vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisen edellytykset täyttyvät, on mahdollisuus valita, ottaako hän yrittäjävakuutuksen vai hakeeko hän vapautusta vakuuttamisvelvollisuudesta. Päätoimisella yrittäjällä tällaista valinnan mahdollisuutta ei ole. Vakuutuksen jo ottanut sivutoiminen yrittäjä voi saada myös yrittäjävakuutuksensa päättymään hakemalla vapautusta vakuuttamisvelvollisuudesta.

Vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettu yrittäjä voi aina hakea vapautuksen keskeytystä ja palata takaisin yrittäjien eläkelakien mukaiseen vakuutukseen. Tällöin yrittäjältä edellytetään, että hän täyttää olosuhteidensa puolesta vakuuttamisen edellytykset. Uusi vakuutus alkaa vasta keskeytyslupahakemuksen tekemistä seuraavan kuukauden alusta, eikä sitä voida myöntää takautuvasti.

Vapautuksen vaikutukset eläketurvaan

Vaikka yrittäjälle ei kartu vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisen ajalta eläkettä, niin muuta eläkelainsäädäntöä sovellettaessa vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettu yrittäjätoiminta rinnastetaan yrittäjien eläkelakien mukaiseen ansiotoimintaan. Näin ollen vapautus saattaa estää yrittäjien eläkelakien mukaisen yksilöllisen varhaiseläkkeen ja työttömyyseläkkeen myöntämisen, sillä vapautuksen saaneen yrittäjän katsotaan edelleen jatkavan ansiotyötä. Lisäksi vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettu yrittäjä ei voi saada yrittäjien eläkelakien perusteella osaaikaeläkettä.

Vakuuttamisvelvollisuudesta vapautetun yrittäjän jäädessä muusta ansiotoiminnastaan osaaikaeläkkeelle, hänen jäljelle jääviin ansiotuloihinsa ei lueta niitä tuloja, jotka yrittäjä saa vapautusaikana harjoittamastaan yrittäjätoiminnasta. Edellytyksenä tälle on, että yrittäjätoiminta jatkuu enintään samassa laajuudessa kuin ennen osaaikaeläkkeelle siirtymistä.

YEL:n mukaan aloittava yrittäjä on oikeutettu vakuutusmaksualennukseen. Aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennusta myönnettäessä YEL:n mukainen toiminta katsotaan alkaneeksi siitä hetkestä, kun yrittäjä ilman vapautusta olisi ollut velvollinen ottamaan YEL:n mukaisen vakuutuksen. Siten vakuutusmaksualennukseen oikeuttava aika ja vapautusaika voivat kuluu rinnakkain, jolloin aloittava yrittäjä menettää oikeuden vakuutusmaksualennukseen.

YEL:n ja MYEL:n vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisella saattaa olla yrittäjän kannalta haitallisia vaikutuksia myös muun sosiaaliturvalainsäädännön etuuksiin nähden.

Selvitys vakuuttamisvelvollisuudesta vapautetuista yrittäjistä

YEL-vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettujen yrittäjien profiilia on selvitetty Jani Hautalan tutkielmassa ”Vapautuksen saaneen yrittäjän profiili” (Tampereen yliopisto, Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitos, kauppatieteiden kandidaatin tutkinnon tutkielma 12.1.1999).

Tutkielmassa todettiin, että vapautuksen

saaneet yrittäjät olivat pääasiassa miehiä. Yritystoiminnan kanssa rinnakkaista ansiotoimintaa harjoitettiin pääasiassa TEL:n ja kunnallisen viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (202/1964; KVTEL) piirissä. Tulot rinnakkaisesta ansiotoiminnasta olivat keskimäärin 15 248 markkaa kuukaudessa. Terveystuolto- ja sosiaalipalvelut oli suurin yritystoimialaryhmä. Yritystoimintaa harjoitettiin pääasiassa ammatinharjoittajana tai yksityisenä toiminimenä ja se oli jatkunut keskimäärin 6,7 vuotta.

Tutkielman mukaan yrittäjätoiminnan kanssa rinnakkaista ansiotoimintaa harjoitti 99 % vapautuksen saaneista yrittäjistä. Pääosa heistä työskenteli työ- tai virkasuhteessa toistaiseksi ja se oli jatkunut vapautushetkeen mennessä keskimäärin 10,5 vuotta.

Tutkielman mukaan edellä kuvatun ensimmäisen vapauttamissäännön perusteella vapautuksen saaneista yrittäjistä lähes puolet harjoitti terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden alan yritystoimintaa. Toisen säännön perusteella vapautuksen saaneet harjoittivat yritystoimintaa keskittyen useammille eri toimialoille ja enemmän ”raskaille” ja liike-elämän palveluita tuottaville aloille. Tähän ryhmään kuuluvilla oli selvästi pienemmät ansiotulot rinnakkaisesta ansiotoiminnasta kuin ensimmäisen säännön perusteella vapautetuilla. Kolmannen säännön perusteella vapautuksia myönnetään niin vähän, ettei tilastollisesti kattavan aineiston hankkiminen ollut mahdollista.

YEL:n perusteella vakuutettuja henkilöitä oli vuoden 1999 lopussa 159 718 henkilöä ja vapautuksia yhteensä 7 266 kappaletta.

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa on selvitetty MYEL-vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettujen yrittäjien profiilia otantatutkimuksella. Siihen valittiin satunnaisotannalla 167 maatalousyrittäjää, jotka olivat saaneet MYEL-vakuuttamisvelvollisuudesta vapautuksen ensimmäistä kertaa vuonna 2000.

Selvityksessä todettiin, että MYEL-vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettujen työtulot ovat selvästi alhaisemmat kuin viljelijöiden keskimäärin. Johdonmukaista tämän kanssa oli, että vapautuksen saaneiden yrittäjien tilat olivat myös keskimäärin pienempiä kuin muiden viljelijöiden. Vakuuttamisvelvollisuudesta vapautuksen saaneen maatalo-

usyrittäjän tilan tuotantosuuntana oli tyypillisesti viljanviljely.

Selvityksen mukaan MYEL-vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettujen ansiotulon taso oli selkeästi alhaisempi kuin YEL-vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettujen. MYEL-vapautetut maatalousyrittäjät ovat tyypillisesti toimessa teollisuus-, rakennus- ja konetöissä, kun vastaavasti muilla yrittäjillä suurimpana vapautuksen myöntämisen perusteena olevana toimialana on terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut.

Selvityksessä ilmeni myös, että MYEL-vakuuttamisvelvollisuudesta vapautuksen saaneet ovat selvästi nuorempia kuin vakuutuksessa olevien yrittäjien ikä keskimäärin. Vapautettujen sukupuolijakauma vastaa vakuutettujen kannassa olevaa suhdetta. Vapautus on lähes poikkeuksetta myönnetty ensimmäisen säännön perusteella (89 %). Kolmannella säännöllä vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettuja ei ollut lainkaan.

MYEL:n perusteella vakuutettuja maatalouden harjoittajia perheyriksen jäsenet mukaan lukien oli vuoden 1999 lopussa 108 213 henkilöä. Vuonna 1999 vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettuja maatalousyrittäjiä oli 11 336 ja vuonna 2000 heitä oli 11 136.

Vakuutettujen yrittäjien määrään nähden vapautussäännösten merkitys on vähäinen. Lisäksi vapautuksen saaneiden yrittäjien määrä on viime vuosina vähentynyt.

1.1.1. Osakeyhtiömuodossa harjoitettu maatalousyrittäjätoiminta

MYEL:n 1 §:n 2 momentin mukaan maatalousyrittäjällä tarkoitetaan maatalouden harjoittajaa, joka omaan tai yhteiseen lukuun itse työhön osallistuen harjoittaa maataloutta vähintään viisi hehtaaria maatalousmaata käsittävällä viljelmällä. Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan myös kalastajaa, joka olematta työsuhteessa harjoittaa ammattimaista kalastusta tai poronomistajaa, joka omaan, perheenjäsenensä tai paliskunnan lukuun tekee poronhoitotyötä. Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan myös henkilöitä, jotka tekevät edellä mainittuja töitä perheyriksen jäsenenä tai tekevät näitä töitä ja jatkuvasti elävät tällaisen yrittäjän kanssa yhteisessä taloudessa

avioliitonomaisissa olosuhteissa. MYEL:n 1 a §:ssä on tarkemmat säännökset siitä, mitä perheyriksen jäsenenä tarkoitetaan.

Myös maatilatalouden, kalastuksen tai poronhoidon rinnalla harjoitettu liitännäistoiminta, jota ei ole pidettävä eri liikkeenä, vakuutetaan MYEL:n mukaan. Muu yritystoiminta vakuutetaan YEL:n mukaan.

Henkilöyhtiöissä tai niitä vastaavissa yhteenliittymissä harjoitetun maatalousyrittäjätoiminnan osalta eläkevakuuttamistilanne on nykyisellään selkeä. Jos maatalousyrittäjätoimintaa harjoitetaan avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön muodossa, toimintaa harjoitetaan yhteiseen lukuun ja vastuunalainen yhtiömies vakuutetaan maatalousyrittäjänä MYEL:n nojalla. Sama koskee maatalousyhtymän tai kuolinpesän osakasta.

MYEL:ssa ei ole nykyisellään nimenomaista säännöstä osakeyhtiömuotoisen yritystoiminnan vakuuttamisesta. Yrittäjäeläkejärjestelmiä luotaessa ei perinteistä maataloutta vielä harjoitettu osakeyhtiömuodossa, joten asian sääntely ei tuolloin ollut tarpeen. Sittemmin niihin vähälukuisiin tapauksiin, joissa maatalousyrittäjätoimintaa ryhdyttiin harjoittamaan osakeyhtiömuodossa, sovellettiin aina vuoteen 1999 saakka YEL:n ja TEL:n välistä rajanvetoa koskevaa TEL:n 2 §:n 7 momenttia analogisesti ratkaistaessa, kuuluuko toiminta MYEL:n piiriin.

TEL:n 2 §:n 7 momentin perusteella osakeyhtiössä johtavassa asemassa oleva toimihenkilö vakuutetaan yrittäjien eläkelain mukaan, jos hän joko yksin tai yhdessä perheenjäsenensä kanssa omistaa enemmän kuin puolet osakeyhtiön osakepääomasta tai jos heidän omistamiensa osakkeiden äänimäärä on enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden äänimäärästä taikka jos muussa yhteisössä johtavassa asemassa olevalla henkilöllä on katsottava olevan yhteisössä sanottua vastaava määräämisvalta. Perheenjäsenenä on pidetty puolisoa ja henkilöä, joka asuu vakinaisesti samassa taloudessa yrittäjän kanssa ja on hänelle tai hänen aviopuolisolleen sukua suoraan etenevässä tai take-nevassa polvessa tai on jonkun edellä mainitun henkilön puoliso. Avopuolisot rinnastetaan aviopuolisoihin, jos puolisoilla on yhteinen lapsi.

Vakuutusosoikeus työeläkejärjestelmän

ylimpenä muutoksenhakuasteena katsoi vuonna 1999 eräissä yksittäistapauksessa, ettei maatilataloutta harjoittaneen osakeyhtiön enemmistöosakkaaseenkaan nimenomaisen säännöksen puuttuessa voitu soveltaa MYEL:ia. Kun maatilatalouden tuloverolain (543/1967) mukaan verotettua toimintaa ei vakiintuneen käytännön mukaisesti vakuuteta myöskään YEL:n mukaan, nykyisin on epäselvää, minkä eläkelain piiriin tällainen maatalousyrittäjätoiminta kuuluu.

Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaissa (1026/1981; MATA) säädetään maatalousyrittäjien ja heidän omaistensa oikeudesta saada korvausta työvahingosta. MATA:n soveltamisalan piiriin kuuluvat maatalousyrittäjät on määritelty MYEL:n säännöksiin viittaamalla ja se on sama kuin MYEL:n piiriin kuuluvien yrittäjien. MATA:n 3 §:n 1 momentin mukaan maatalousyrittäjällä tarkoitetaan maatalousyrittäjien eläkelain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua maatilatalouden harjoittajaa, kalastajaa tai poronhoitajaa ja hänen kanssaan yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa jatkuvasti elävää henkilöä sekä sanotun lain 1 a §:ssä tarkoitettua perheyrittäjien jäsentä.

MATA:n 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tämän lain mukaista korvausta suoritetaan, jos työvahinko on sattunut maatalousyrittäjien eläkelain 1 §:n 2 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettulle henkilölle sellaisena aikana, jolle hän on velvollinen ottamaan sanotun lain 1 §:n mukaisen vakuutuksen.

1.1.2. MYEL-yrittäjän vastuu toisen henkilön vakuutusmaksuista

MYEL:ssa tarkoitettu maatalousyrittäjä vastaa itse omista vakuutusmaksuistaan. Lisäksi MYEL:n 10 §:n 5 momentissa on säännökset toisen henkilön vakuutusmaksujen maksuvelvollisuudesta. Mainitun lainkohdan ensimmäisessä virkkeessä säädetään, että MYEL:n 1 §:n 2 momentin 1, 2 tai 3 kohdassa tarkoitettu maatalousyrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä työskentelevän aviopuolisonsa ja perheyrittäjien jäsenen sekä 1 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettun henkilön vakuutusmaksusta niin kuin omasta velastaan. Säännöstä on tulkittu siten, että MYEL:n 1 §:n 2 momentin 5 kohdan nojalla

avopuolisona vakuutettu henkilö ei vastaa toisen henkilön vakuutusmaksuista, mutta MYEL:n 1 §:n 2 momentin 1, 2 tai 3 kohdan nojalla vakuutettu yrittäjä vastaa avopuolisonsa vakuutusmaksuista.

MYEL:n 10 §:n 5 momentin mukainen vakuutusmaksuvelvollisuus tarkoittaa käytännössä sitä, että myös sellainen maatalousyrittäjä, joka ei omista tilasta tai yrityksestä osakaanaan joutuu vastaamaan aviopuolisonsa ja perheenjäsentensä maksamatta jääneistä vakuutusmaksuista siltä ajalta, kun toimintaa on yhdessä harjoitettu. Tämän periaatteen on myös vakuutusosoikeus ratkaisukäytännössään vahvistanut.

1.1.3. TEL:n ja MEL:n viivästyskorotuksen maksamisen vähimmäismäärä

TEL:n 19 d §:n ja merimieseläkelain (72/1956; MEL) 63 a §:n mukaan eläkkeen tai muun etuuden viivästyessä eläkelaitoksen on maksettava viivästynyt eläke tai muu etuus viivästysajalta korotettuna. Viivästyskorotusta ei kuitenkaan makseta, jos sen määrä jää laissa säädetyn markkamäärän alle. Tätä markkamäärää tarkistetaan vuosittain TEL-indeksiluvun mukaan. Tarkistettu markkamäärä pyöristetään lähimmäksi täydeksi markaksi. Tänä vuonna lainkohdassa tarkoitettu markkamäärä on 30 markkaa.

1.2. Nykytilan arviointi

1.2.1. YEL:n ja MYEL:n vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen

Lakisäateistä työeläkejärjestelmää on viime vuosina pyritty kehittämään siten, että työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa tehty työ kuuluisi mahdollisimman kattavasti pakollisen eläkevakuutuksen piiriin. Merkittävin tähän tähtäävistä lainmuutoksista on ollut vuoden 1998 alusta voimaan tullut taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain (662/1985) muutos (1056/1997). Tällä muutoksella niin sanotut pätkätyöt saatettiin eläkevakuutuksen piiriin. Nykyisin lähes kaikki työntekijäasemassa tehty työ kuuluu pakollisen eläketurvan piiriin. Tähän nähden yrittäjien pakollisesta eläkevakuuttamisvelvollisuudesta vapautta-

mista ei voida pitää työeläkejärjestelmän nykyisten tavoitteiden mukaisena järjestelyinä. Työeläkejärjestelmän kattavuustavoitteen mukaisesti myös sivutoimisesta yrittäjätoiminnasta tulisi karttua eläkettä.

Perusteita sivutoimisesti harjoitetun yrittäjätoiminnan jäämiselle kokonaan eläketurvan ulkopuolelle ei siis ole. Yrittäjän työtuloa määriteltäessä yrittäjätoiminnan sivutoimisuus otetaan huomioon yrittäjän työtulon määrässä ja sitä kautta myös karttuvan eläkkeen määrässä. Vakuuttamisvelvollisuudesta vapautuminen merkitsee yrittäjälle myös kilpailuetua, koska yrittäjäeläkevakuutuksesta aiheutuva kustannus jää pois.

Hallinnollisesti vapautusjärjestelmän toimeenpano on raskas. Vapautusasian käsittely edellyttää työtulon arvioimista, vapautuksen ehtojen täyttymisen selvittämistä ja myös jälkikäteisvalvontaa sen suhteen, täyttyvätkö myönnetyn vapautukset edellytykset edelleen.

Edellä on jo kuvattu sitä, kuinka vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen vaikuttaa yrittäjän eläketurvaan haitallisesti. Tämän lisäksi MYEL-vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisen myötä sivutoiminen maatalousyrittäjä voi menettää monta etuutta. Pakolliseen MYEL-vakuutukseen liittyy automaattisesti MATA:n mukainen turva. Vakuuttamisvelvollisuudesta vapautetun maatalousyrittäjän on otettava erikseen MATA-vakuutus, jos hän haluaa turvan maatalousyrittäjätyössä sattuvien työvahinkojen varalle. Vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettu MYEL-yrittäjä ei ole oikeutettu myöskään lomituspalveluihin, luopumistukeen eikä sairausvakuutuslain mukaisen omavastuujan päivärahan saamiseen. Usein vakuuttamisvelvollisuudesta vapautetut yrittäjät eivät ole mieltäneet vapautuksen vaikuttavan näin laajasti myös heidän muuhun turvaansa.

Toisaalta vakuutusperiaatteen mukaan ei voida pitää perusteltuna, että vakuuttamisvelvollisuus koskisi sellaisia yrittäjiä, joille ei yrittäjätoiminnan perusteella kartu enää lisää eläketurvaa, vaikka he maksavat pakollisen yrittäjävakuutuksen mukaisia vakuutusmaksuja. Tämän takia kolmannen vapautussäännön säilyttäminen on edelleen perusteltua.

Kolmannen vapauttamissäännön soveltaminen on kuitenkin ollut nykyisin ongelmal-

lista. Arvioitaessa eläkkeen karttumista yrittäjätoiminnan perusteella sovelletaan TEL:n 8 §:n yhteensovitusäännöstä, jonka mukaan yhteensovituksessa eläkkeet otetaan huomioon peruseläkkeen tasoisin. Siten esimerkiksi TEL:n, YEL:n ja MYEL:n nojalla rekisteröityä lisätua ja julkisen sektorin lisäeläkkeitä ei arvioinnissa oteta huomioon. Tällöin yhteensovitusäännöksiä perusteella yrittäjätoiminnasta voi vielä karttua uutta eläketurvaa, eikä vapautusta voida myöntää.

Kun vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista hakeva yrittäjä on jäänyt eläkkeelle julkiselta sektorilta alennetussa eläkeiässä, on hänen vaikea ymmärtää, miksi hänen vielä aloittaessaan yrittäjätoiminnan pitää ottaa yrittäjäeläkevakuutus. Yrittäjien mielestä heille pitkistä työurasta kertynyt ja täysiin palvelusvuosiin perustuva eläke on riittävä.

Kun tällainen yrittäjä täyttää 65 vuotta, hän saa YEL:n tai MYEL:n mukaisen vakuutuksensa perusteella eläkkeen. Tällöin julkisen sektorin eläke yhteensovitetaan uudelleen YEL:n tai MYEL:n mukaisen eläkkeen kanssa. Tässä yhteensovituksessa saattaa käydä niin, että yrittäjien eläkelakien mukainen eläke pienentää julkisen sektorin eläkettä eikä yrittäjä saa maksamillaan vakuutusmaksuilla lainkaan lisäystä kokonaiseläketurvaansa tai eläketurvan lisäys on vähäinen.

Tilanne voidaan kokea epäoikeudenmukaiseksi myös silloin, kun henkilö on vapautettu ensimmäisen tai toisen vapauttamissäännön perusteella yrittäjäeläkevakuutuksesta työtai virkasuhteessa ollessaan, mutta hänen siirtymisensä eläkkeelle, hän saattaakin saada vapautusasiassa hylkäävän päätöksen. Syynä tähän on se, että kolmannen vapauttamissäännön edellytykset eivät TEL:n 8 §:n yhteensovitusäännöksistä johtuen täyty, koska eläkkeet otetaan huomioon vain peruseläkkeen tasoisin.

1.2.2. Osakeyhtiömuodossa harjoitettu maatalousyrittäjätoiminta

Erilaiset maatalouden yhteistoiminnan muodot yrittäjien välillä ovat yleistyneet yhtenä keinona toiminnan tehostamiseksi ja kustannusten alentamiseksi. Pääsääntöisesti yhteistoiminta tapahtuu yhtymän, henkilöyhtiön tai löyhemmän yhteenliittymän muo-

dossa. Yhtiömuodossa toimittaessa osakkaiden velvollisuudet ja oikeudet on selkeästi säädelty. Tarkoituksenmukaisen yhtiömuodon valintaan vaikuttaa muun muassa toiminnan luonne ja siihen sijoitettava pääompanos. Myös osakeyhtiöiden perustaminen maatalouden harjoittamista varten on jonkin verran yleistymässä. Osakeyhtiöiden nykyinen määrä on kuitenkin vielä vähäinen.

Eläkevakuuttamistilanne maatalousyrittäjätoimintaa harjoittavien perheyhtiötyyppisten osakeyhtiöiden enemmistöosakkaiden kohdalla on nykyisin epäselvä. Toiminnan luonteen perusteella yrittäjät kuuluisivat MYEL:n piiriin, mutta MYEL:ssa ei ole nimenomaista säännöstä vakuuttamisesta silloin, kun sitä harjoitetaan osakeyhtiömuodossa. Enemmistöosakkaisiin ei voida myöskään soveltaa työsuhteisia koskevia eläkejärjestelmiä. Sen sijaan esimerkiksi kahden tai useamman viljelijän omistaman maataloutta harjoittavan osakeyhtiön vähemmistöosakkaat kuuluvat lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962, LEL) piiriin, jos he tekevät työtä palkkaa vastaan.

MYEL-järjestelmä on maatalousyrittäjien sosiaaliturvan perusta, johon kytkeytyvät kaikki keskeiset ansioperusteiset sosiaaliturvaetuudet. Maatalousyrittäjätoiminnan jäämisellä sille valitun yhtiömuodon perusteella MYEL:n soveltamisalan ulkopuolelle on yrittäjälle merkittävät seuraukset. Hänen harjoittamansa yritystoiminta ei tällöin kuulu myöskään maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen eikä maatalouslomituksen piiriin. Saman alan yrittäjiä ei kilpailuneutraliteetin periaate huomioon ottaen tulisi asettaa keskenään eriarvoiseen asemaan toiminnalle valitun yhtiömuodon perusteella.

1.2.3. MYEL-yrittäjän vastuu toisen henkilön vakuutusmaksuista

MYEL:n 10 §:n 5 momentin ensimmäisen virkkeen maksuvelvollisuus tarkoittaa käytännössä sitä, että myös sellainen maatalousyrittäjä, joka ei omista tilasta tai yrityksestä osaakaan, joutuu vastaamaan aviopuolionsa ja perheenjäsentensä maksamatta jääneistä vakuutusmaksuista siltä ajalta, kun toimintaa

on yhdessä harjoitettu. Varsinkin puolisoitten avioliiton päättyessä eroon, säännöksen soveltaminen voi edellä tarkoitettussa tilanteessa johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen.

MYEL:n 8 i §:n mukaan vakuutetulle kertyvän eläketurvan perusteena olevaa MYEL-työtuloa pienennetään samassa suhteessa kuin vakuutusmaksuja on laiminlyöty, mikäli eläkelaitoksen oikeus maksun saamiseen on vanhentumisen takia menetetty. Tämäkin periaate huomioon ottaen ei vakuutusmaksujen perimistä sellaiselta toissijaiselta maksuvelvolliselta maatalousyrittäjäpuolisolta, joka ei omista aviopuolionsa yrityksestä osaakaan, voida pitää enää tarkoituksenmukaisena.

1.2.4. TEL:n ja MEL:n viivästyskorotuksen maksamisen vähimmäismäärä

Vuodesta 2002 eteenpäin työeläkejärjestelmässä sovellettavat markkamäärät tulkitaan euroasetuksen nojalla euroiksi, vaikka mitään lakimuutoksia ei tehtäisi. Euron käyttöön ottamisen oikeudellisista puitteista on annettu neuvoston asetus tietyistä euron käyttöön ottamiseen liittyvistä säännöksistä (EY) N:o 1103/97, joka tuli voimaan vuoden 1999 alusta, ja neuvoston asetus euron käyttöönotosta (EY) N:o 974/98, joka tuli voimaan kesäkuussa 1997. Nämä asetukset ovat suoraan jäsenvaltioita velvoittavaa lainsäädäntöä ja sellaisenaan suoraan sovellettavissa.

Yllä mainittujen EY-asetusten seurauksena vuoden 2002 alusta TEL:n ja MEL:n mukaisesti maksettavan viivästyskorotuksen vähimmäisrajamäärä muuttuisi huomattavasti. Vähimmäismäärän pyöristäminen tapahtuisi tuolloin lähimpään euroon eikä markkaan, jonka seurauksena euron ja Suomen markan välisen muuntokurssin takia viivästyskorotuksen vähimmäismäärä muuttuisi pyöristämisen myötä suuremmaksi kuin TEL:ssa ja MEL:ssa on tarkoitettu.

2. Esityksen tavoitteet ja ehdotetut muutokset

2.1.1. YEL:n ja MYEL:n vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen

YEL:ia ja MYEL:ia ehdotetaan muutetta-

vaksi siten, ettei vakuuttamisvelvollisuudesta myönnettäisi vapautusta enää ensimmäisen ja toisen vapauttamissäännön perusteella. Lisäksi ehdotetaan säilytettäväksi kolmannen säännön vapauttamisperuste, jonka mukaan yrittäjävakuutuksesta vapautettaisiin ne henkilöt, joille yrittäjävakuutuksen ottaminen ei hakemushetkellä enää kartuttaisi eläkettä. Tästä säädettäisiin nykyistä tarkemmin asianomaisissa laeissa. Ehdotuksen mukaan yrittäjälle karttunutta eläketurvaa arvioitaessa tulisi ottaa huomioon paitsi yrittäjän oikeus TEL:n 8 §:n 4 momentissa tarkoitettuihin peruseläkkeisiin myös oikeus työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainituissa laeissa, eläkeohjesäännössä tai eläkesäännöissä tarkoitettuun peruseläkettä parempaan eläkkeeseen ja tällöin myös TEL:n, YEL:n ja MYEL:n rekisteröidyt lisäedut otettaisiin arvioinnissa huomioon. Mainitun lisäturvan huomioon ottamisen osalta ehdotus poikkeaisi nykyisestä kolmannen vapautussäännöksen sisällöstä. Sen sijaan vapaaehtoisia yksityisiä eläkevakuutuksia ei otettaisi edelleenkaan huomioon karttunutta eläketurvaa arvioitaessa.

Ehdotettu vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen ei edellyttäisi nykyisenkaltaista vapautussäännöstä. Asiasta säädettäisiin nykyistä tarkemmin laissa ja vapauttaminen voitaisiin hoitaa normaalin vakuuttamisprosessin puitteissa. Näin ollen YEL:n 3 §:ää ja MYEL:n 4 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että ellei yrittäjän toiminnan perusteella kartu enää eläkettä, yrittäjä ei olisi yrittäjien eläkelakien mukaan vakuuttamisvelvollinen. Vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisen sijaan yrittäjä, jonka yrittäjätoiminta ei enää kartuta eläkettä, ei olisi enää velvollinen ottamaan näiden lakien mukaista vakuutusta.

Tällaisen yrittäjän toiminta olisi kuitenkin yrittäjien eläkelakien piiriin kuuluvaa toimintaa, vaikkakin ilman näiden lakien mukaista vakuuttamisvelvollisuutta. Yrittäjätoiminta olisi ansiotoimintaa samalla tavalla kuin se toiminta, jonka vakuuttamisesta yrittäjä on nykyisten säännösten mukaan vapautettu, ja olisi siten eri säännöksiä sovellettaessa myös samassa asemassa. Siten, vaikka vakuuttamisvelvollisuutta ei ole, yrittäjätoiminta saattaisi estää yksilöllisen varhaiseläkkeen tai työttömyyseläkkeen myöntämisen.

Ehdotuksen mukaan edellytyksenä sille, että yrittäjä voitaisiin jättää vakuuttamatta yrittäjien eläkelakien mukaan olisi, että yrittäjä vakuutushakemuksessaan esittää tätä koskevan vaatimuksen. Asiasta annettaisiin valituskelpoinen päätös. Jos yrittäjällä on voimassaoleva YEL-vakuutus, päätöksen antaisi eläkelaitos, muussa tapauksessa eläketurvakeskus. MYEL:n osalta päätöksen antaisi maatalousyrittäjien eläkelaitos. Eläketurvan määrä arvioitaisiin hakemishetken tilanteen mukaan.

Eläketurvan karttuminen tutkittaisiin ja arvioitaisiin samaan tapaan kuin nykyisten vapautussäännöstenkin mukaan. Toisin sanoen hakemuksen esittämishetkellä vallitsevassa tilanteessa tutkitaan, mikä on yrittäjälle karttuneen eläkkeen määrä ja kartuttaako yrittäjätoiminta eläkettä. Tällöin siis yrittäjän vakuuttamisvelvollisuuden arvioiminen tapahtuisi lain määräämän tietyn hetken tilanteen perusteella.

Ehdotetut YEL:n 3 §:n ja MYEL:n 4 §:n muutokset tekisivät tarpeettomiksi edellä mainitut kaksi sosiaali- ja terveysministeriön päätöstä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että ne kumottaisiin ehdotettujen YEL:n ja MYEL:n muutoksia koskevien lakien voimaantulosäännöksissä.

Ehdotetuilla muutoksilla yrittäjät pyritään saattamaan nykyistä kattavammin lakisääteisen yrittäjäeläketurvan piiriin. Samalla vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamismenettely yksinkertaistuisi ja yrittäjät asetettaisiin lakisääteisessä eläkevakuutuksessa nykyistä tasavertaisempaan asemaan keskenään.

2.1.2. Osakeyhtiömuodossa harjoitettu maatalousyrittäjätoiminta

TEL:n 2 §:n 7 momentissa on määritelty, milloin osakeyhtiössä tehtyä työtä ei pidetä työsuhteessa tehtynä. YEL:n ja työsuhteisia koskevien eläkejärjestelmien osalta rajanveto tehdään edellä mainitun lainkohdan perusteella. Työeläkejärjestelmän sisäisen loogisuuden vuoksi rajanveto MYEL:n ja työsuhteisia koskevien eläkejärjestelmien välillä tulisi tehdä samoin periaattein. MYEL-vakuutettavana maatalousyrittäjänä tulisi siten pitää sellaista osakasta, jolla yksin tai yh-

dessä perheenjäsentensä kanssa on määräämisvalta maatilataloutta, kalastusta tai porotaloutta harjoittavassa osakeyhtiössä.

Osakeyhtiömuodossa harjoitetun maatalousyrittäjätoiminnan osalta MYEL:iin ehdotetaan otettavaksi nimenomaiset säännökset maatilataloutta osakeyhtiömuodossa harjoittavan osakkaan vakuuttamisesta MYEL:ssä. Ehdotuksen mukaan MYEL-yrittäjänä vakuutettaisiin osakeyhtiössä johtavassa asemassa oleva henkilö, jos hän yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa omistaa enemmän kuin puolet osakeyhtiön osakepääomasta tai jos heidän omistamiensa osakkeiden äänimäärä on enemmän kuin puolet kaikkien osakkeiden äänimäärästä. MYEL:ia ei siten edelleenkään sovellettaisi kahden tai useamman maatalousyrittäjän tasaosuuksin omistaman osakeyhtiön osakkaisiin. Heidät vakuutettaisiin edelleen LEL:n mukaan, jos he tekevät työtä palkkaa vastaan.

YEL:ssä on vakuutusmaksujen osalta säädetty, että mikäli YEL-toimintaa harjoitetaan yhtymänä tai yhteisönä, vastaa kyseessä oleva yhtymä tai yhteisö tähän toimintaan perustuvista osakkaitensa vakuutusmaksuista kuten omasta velastaan. Tätä vastaavasti MYEL:n 10 §:n 5 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että myös yhteisömuodossa harjoitetun toiminnan osalta yhteisö vastaa kyseessä olevaan toimintaan perustuvista osakkaitensa vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan. Osakeyhtiömuotoisesta toiminnasta vakuutettu yrittäjä vastaisi kuten omasta velastaan myös yrityksessä työskentelevän puolisonsa ja perheenjäsenensä MYEL:n mukaisesta vakuutusmaksusta.

MATA:n soveltamisala on yhtenevä MYEL:n soveltamisalan kanssa. Pääsääntöisesti maatalousyrittäjä on oikeutettu MATA-korvauksiin vain, jos hän on työvahingon satuessa MYEL-vakuuttamisvelvollinen. Jotta tämä tilanne jatkuisi edelleen, ehdotettu MYEL:n soveltamisalan täydentäminen edellyttää MATA:n täydentämistä lisäämällä MATA:n korvaukseen oikeutettujen piiriin osakeyhtiömuotoisena maatilataloutta harjoittavat MYEL-vakuuttamisvelvolliset yrittäjät. Tämän vuoksi ehdotetaan, että MATA:n 7 §:n 1 momentin 1 kohtaan lisättäisiin viittaussäännös ehdotettuun MYEL:n 1 §:n 2

momentin 6 kohtaan.

2.1.3. MYEL-yrittäjän vastuu toisen henkilön vakuutusmaksuista

MYEL:n 10 §:n 5 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi myös lisäys, jonka mukaan momentin ensimmäisessä virkkeessä säädettyä vastuuta toisen henkilön vakuutusmaksuista ei sovellettaisi niihin MYEL:n 1 §:n 2 momentin 1, 2, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettuihin maatalousyrittäjiin, jotka eivät harjoita maatalousyrittäjätoimintaa omistusoikeuden tai vuokraoikeuden perusteella.

2.1.4. TEL:n ja MEL:n viivästyskorotuksen maksamisen vähimmäismäärä

TEL:n ja MEL:n mukaisten viivästyskorotusten vähimmäisrajaa koskevat pyörästys-säännöt ehdotetaan poistettavaksi vuoden 2002 alusta, jolloin siirrytään asetuksen 974/1998 mukaisesti työeläkelakien toimeenpanossa eurojen käyttöön. Samalla etuudelle maksettavan viivästyskorotuksen vähimmäismarkkamäärä ehdotetaan muutettavaksi euroiksi muuntokurssin mukaisesti.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. YEL:n ja MYEL:n vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen

Ehdotettu vapautusjärjestelmän muuttaminen merkitsee, että yrittäjien eläkelakien piiriin tulee nykyistä enemmän vakuutettuja. Vuosittain vapautuksia jää myöntämättä maatalousyrittäjien osalta arviolta 400 ja yrittäjien osalta noin 1 700.

Vapautusjärjestelmän muuttaminen aiheuttaa lähivuosina vakuutusmaksutulon kasvua ja siten myös valtion osuuden säästöjä. Arvioidaan, että vuonna 2002 yrittäjien vakuutusmaksutulo nousisi noin 1 miljoonaa euroa, kun maatalousyrittäjien osalta vakuutusmaksutulon kasvu olisi 0,1 miljoonaa euroa. Vuonna 2010 yrittäjien vakuutusmaksutulo olisi noin 10 milj. euroa ja maatalousyrittäjien vakuutusmaksutulo noin 1,3 milj. euroa nykyistä suurempi.

Pidemmällä aikavälillä myös yrittäjien eläkemeno kasvaisi. Arvioidaan, että lainsäät-

däntömuutos alkaisi vaikuttaa yrittäjien eläkemenoon vuoden 2015 tienoilla, jolloin myös yrittäjille maksettavien kansaneläkkeiden osuus pieneni.

Selvityksiä siitä, kuinka paljon vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen on lisännyt kansaneläkekustannuksia, ei ole tehty. Vapautettu yrittäjätoiminta ei kartuta eläkettä, joten kansaneläkkeen työeläkevähenteisyyden takia pienemmät yrittäjäeläkkeet ovat voineet lisätä kansaneläkekustannuksia.

3.2. Osakeyhtiömuodossa harjoitettu maatalousyrittäjätoiminta

Vuoden 2002 alussa MYEL-vakuutettuja on arviolta 100 300 henkilöä, joista maatalouden harjoittajia on arviolta 96 900. Ehdotettua MYEL:n soveltamisalan muutosta sovellettaisiin vuoden 2002 alusta lukien. Tarkkoja lukuja osakeyhtiömuotoista maataloutta harjoittavista yrittäjistä ei ole käytettävissä. Arvioidaan, että perheyhtiötyypistä maataloutta harjoitettaisiin vajaalla 100 maatilalla. Lisäksi osakeyhtiömuotoista kalastusta harjoittavia arvioidaan olevan vain muutamia kymmeniä. Osakeyhtiömuotoista maataloutta tai kalastusta harjoittavien yrittäjien vakuuttamisella MYEL:n ja MATA:n piirissä on vain vähäisiä kokonaisluokkellisia vaikutuksia soveltamisalaa koskevien yrittäjien vähäisen lukumäärän vuoksi. Lyhyellä aikavälillä kustannusvaikutuksia syntyy lähinnä MYEL-vakuutusmaksutulon lisäyksenä ja pidemmällä aikavälillä muutos vaikuttaa myös maatalousyrittäjien MYEL-eläkemenoon ja samalla MYEL:n rahoituksesta johtuen lisää hieman myös valtion kustannuksia.

MYEL:n soveltamisalan täsmentäminen osakeyhtiömuotoisen maatalousyrittäjätoiminnan osalta merkitsee, että jonkin verran yrittäjiä siirtyy MYEL:n piiriin muista eläkejärjestelmistä. YEL:n piiristä siirtyvillä eläkevakuutusmaksut alenevat nykyisestä. Vuonna 2002 maatalousyrittäjien keskimääräisen vakuutusmaksun arvioidaan olevan

10,6 % ja vastaavan yrittäjien vakuutusmaksun noin 19,1 %. MYEL-työtulo on kuitenkin perheyhtiötyyppisen maatalouden harjoittajien piirissä keskimääräistä työtulotasoa korkeampi, joten myös vakuutusmaksu on keskimääräistä maksua jonkin verran korkeampi.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä yhteistyössä eläketurvakeskuksen ja maatalousyrittäjien eläkelaitoksen edustajien kanssa. Esitys perustuu YEL-järjestelmän muutostarpeita ja YEL-työtulon käyttämistä sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan perusteena selvittäneen (YEL) työryhmän ehdotuksiin (STM Työryhmämuistioita 2001:10) ja Maatalousyrittäjien eläkelain soveltamisalaa ja MYEL-työtulon käyttöä selvittäneen (MYEL) työryhmän ehdotuksiin (STM Työryhmämuistioita 2001:9). Työryhmien tehtävänä oli selvittää tarvittavat lainsäädännölliset ja hallinnolliset toimenpiteet eläkelainsäädännön tarkistamiseksi ja muutosehdotusten tekemiseksi. MYEL-työryhmän tehtävänä oli ehdotusta laadittaessa ottaa erityisesti huomioon maataloudessa viime vuosina tapahtunut kehitys. Työryhmät ovat selvitystyön yhteydessä kuulleet maatalousyrittäjien edustajia ja eri alojen asiantuntijoita ja työryhmissä ovat olleet mukana myös yrittäjien ja keskeisten työmarkkinajärjestöjen edustajat.

TEL:n ja MEL:n viivästyskorotusten vähimmäismäärän maksamista koskevat muutokset perustuvat sosiaali- ja terveysministeriön asettaman euron käyttöönottoprojektin säädösryhmän työhön.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys liittyy vuoden 2002 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Yrittäjien eläkelaki

3 §. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että yrittäjä ei ole velvollinen ottamaan YEL:n mukaista vakuutusta, jos hänen eläketurvansa on sen määräinen, että hänelle ei enää yrittäjätoiminnan perusteella kerry eläkettä. Yrittäjän eläketurvan määrä arvioidaan TEL:n 8 §:n mukaisesti yhteensovitettuna.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että YEL:n mukainen vakuuttamisvelvollisuus selvitetään vain yrittäjän hakemuksesta. Eläketurva arvioidaan hakemuksen tekohetken mukaan. Kun arvioidaan sitä, kertyykö yrittäjän toiminnan perusteella eläkettä, otetaan huomioon TEL:n 8 §:n yhteensovitus säännöksestä poiketen myös yrittäjän oikeus kyseisen pykälän 4 momentissa mainituissa laeissa tai eläkeohjesäännössä tai eläkesäännöissä tarkoitettuun peruseläkettä parempaan eläkkeeseen. Myös TEL:n 11 §:n, YEL:n 11 §:n ja MYEL:n 11 §:n, sellaisina kuin kaksi viimeksi mainittua lainkohtaa ovat olleet voimassa vuoden 2000 loppuun, mukainen vähimmäisehtoja parempi eläketurva otetaan arvioinnissa huomioon. Sen sijaan vapaaehtoista yksityistä eläkevakuutusta ei oteta huomioon arvioitaessa eläketurvan määrää. Muutoin eläketurvan määrä tutkittaisiin samoin kuin nykyisin voimassa olevan lain mukaan myönnettäessä vapautusta sillä perusteella, että yrittäjätoiminnasta ei kartu enää eläkettä.

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että jos yrittäjällä ei ole voimassa YEL:n mukaista vakuutusta, asian tutkii ja päätöksen antaa eläketurvakeskus. Näissä tilanteissa vakuutusta ei tarvitsisi ottaa myöskään takautuvalla ajalla eikä laiminlyöntitilanteessa yrittäjää tarvitsisi pakkovakuuttaa. Jos yrittäjällä on YEL:n mukainen vakuutus voimassa, asian tutkii ja päätöksen antaa se eläkelaitos, joka on myöntänyt yrittäjälle vakuutuksen. Jos tällöin todetaan, että yrittäjä ei ole vakuuttamisvelvollinen, niin vakuutuksen vii-

meinen voimassaolopäivä on hakemuksen tekemispäivä.

1.2. Maatalousyrittäjien eläkelaki

1 §. Pykälässä on määritetty MYEL:n soveltamisala. Pykälän 2 momentissa on lueteltu laissa tarkoitettut maatalousyrittäjät. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin uusi 6 kohta, jossa määritettäisiin MYEL:n soveltaminen osakeyhtiömuotoiseen toimintaan.

Ehdotettua lainkohtaa sovellettaisiin osakeyhtiöön, jonka toimialana on maatilatalous, kalastus ja poronhoito. Vakuuttamisen edellytyksenä olisi, että henkilö on yhtiössä johtavassa asemassa ja että hän omistaa joko yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa yli puolet yhtiön osakepääomasta tai osakkeiden äänimäärästä. Koska osakeyhtiöiden osalta rajanveto työsuhteessa tehdyn työn ja yrittäjätöön osalta tehtäisiin samoin periaattein kuin YEL-järjestelmässä, perheenjäsenellä tarkoitettaisiin 6 kohtaa sovellettaessa yrittäjän puolisoa sekä henkilöä, joka asuu vakinaisesti samassa taloudessa yrittäjän kanssa ja on hänelle tai hänen aviopuolisolleen sukua suoraan etenevässä tai takenevässä polvessa tai on jonkun edellä mainitun henkilön puoliso. Avopuolisot rinnastetaan aviopuolisoihin, jos puolisoilla on yhteinen lapsi. Osakeyhtiömuotoisen toiminnan osalta lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisi osa lain 1 a §:ssä luetelluista perheyrittäjien jäsenistä, joihin perinteisesti on sovellettu MYEL:ia. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisi lisäksi 6 kohdassa tarkoitettun yrittäjän puoliso, joka ei itse omistaisi osakeyhtiöstä yhtään osaketta.

4 §. Pykälän 1 ja 2 momenttiin ehdotetaan vastaavansisältöiset muutokset kuin YEL:n 3 §:n vastaaviin momentteihin.

Päätöksen MYEL-vakuuttamisasiassa antaisi aina maatalousyrittäjien eläkelaitos. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin YEL:n 3 §:n 3 momenttia vastaavasti vakuutuksen päättymisajankohdasta tilanteesta, jossa henkilöllä on MYEL-vakuutus voimassa.

10 §. Pykälän 5 momenttia muutettaisiin

voimassa olevaa YEL-järjestelmää vastavasti siten, että ehdotetussa 1 §:n 2 momentin 6 kohdassa tarkoitettu henkilö vastaisi samassa yrityksessä työskentelevän perheenjäsenensä vakuutusmaksusta kuten omasta velastaan. Maatalousyrittäjän lisäksi MYEL-vakuutusmaksusta vastaisi toimintaa harjoittava osakeyhtiö kuten omasta velastaan. Näin on YEL-järjestelmässäkin.

Lisäksi momentissa olevaa vakuutusmaksuvastuuta koskevan säännöksen soveltamisalaa rajattaisiin siten, ettei vastuu toisen henkilön vakuutusmaksuista koskisi niitä 1 §:n 2 momentin 1, 2, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettuja maatalousyrittäjiä, jotka eivät omista osaakaan maatilataloutta, kalastusta tai poronhoitoa harjoittavasta yrityksestä tai harjoita tätä toimintaa vuokraoikeutensa perusteella.

1.3. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaki

7 §. Pykälän 1 momentissa on määritetty kenellä on oikeus lain mukaiseen korvaukseen, jos työvahinko on sattunut. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa on nykyisellään lueteltu MYEL:n 1 §:n 2 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettut henkilöt. Lainkohtaan lisättäisiin viittaus MYEL:n 1 §:n 2 momentin 6 kohtaan, jotta MATA:n mukaiseen korvaukseen olisi oikeus myös ehdotetun MYEL:n 1 §:n 2 momentin 6 kohdassa tarkoitettulla yrittäjällä.

1.4. Työntekijäin eläkelaki

19 d §. Pykälän 4 momentista poistetaan viivästyskorotuksen vähimmäisrajaa koskeva pyörityssääntö ja muutetaan viivästyskorotuksena maksettava rahamäärä euroiksi.

1.5. Merimieseläkelaki

63 a §. Pykälän 4 momentista poistetaan viivästyskorotuksen vähimmäisrajaa koskeva pyörityssääntö ja muutetaan viivästyskorotuksena maksettava rahamäärä euroiksi.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan vuoden 2002 alusta.

Ennen YEL:n 3 §:n tai MYEL:n 4 §:n muutosten voimaantuloa vireille tullessiin vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskeviin hakemuksiin sovellettaisiin kuitenkin hakemuksen vireille tullessa voimassa olevaa lakia. Jos yrittäjälle on myönnetty vapautus vakuuttamisvelvollisuudesta aiemman lain mukaan ja vapautus jatkuu YEL:n 3 §:n tai MYEL:n voimaantulon jälkeen tai yrittäjälle myönnetään vapautus aiemman lain mukaan, koska hakemus on tullut vireille sen voimassa ollessa, jatkuu vapautus niin kauan kuin sen edellytykset ovat olemassa. Eläketurvakeskus tai maatalousyrittäjien eläkelaitos voi tällöin yrittäjän hakemuksesta hyväksyä yrittäjän myös aiemmin tämän lain mukaisen eläketurvan piiriin.

Ehdotettua MYEL:n 1 §:n 2 momentin 6 kohtaa sovellettaisiin osakeyhtiömuotoiseen maatalousyrittäjätoimintaan myös silloin kun toiminta on alkanut ennen lain voimaantuloa. Vakuutus voitaisiin vahvistaa aikaisintaan lain voimaantulosta lukien. Jos kuitenkin henkilö on jo vakuutettu MYEL:n mukaan aikaisemman ratkaisukäytännön nojalla, vakuutus jatkuisi edelleen, jos MYEL-vakuuttamisen edellytykset täyttyvät.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

*Lakiehdotukset***1.****Laki****yrittäjien eläkelain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetun yrittäjien eläkelain (468/1969) 3 § seuraavasti:

3 §

Sen estämättä, mitä 2 §:ssä säädetään, yrittäjä ei ole velvollinen ottamaan tämän lain mukaista vakuutusta, jos hänen eläketurvansa on sen määräinen, ettei hänelle enää kartu eläketurvaa yrittäjätoimintansa perusteella työntekijäin eläkelain 8 §:n yhteensovitus-säännösten johdosta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun eläketurvän määrä selvitetään yrittäjän hakemuksesta. Eläketurva arvioidaan hakemuksen teko hetken mukaisena. Arviota tehtäessä otetaan huomioon työntekijäin eläkelain 8 §:stä poiketen myös yrittäjän oikeus kyseisen pykälän 4 momentissa mainituissa laeissa, eläkesäännöissä tai eläkeohjesäännössä tarkoitettuun peruseläkettä parempaan eläkkeeseen taikka työntekijäin eläkelain 11 §:n, tämän lain 11 §:n tai maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) 11 §:n, sellaisina kuin kaksi viimeksi mainittua lainkohtaa olivat voimassa 31 päivänä joulukuuta 2000, mukaiseen vähimmäisehtoja parempaan eläketurvaan.

Eläketurvakeskus ratkaisee, onko yrittäjä 1 momentin mukaan velvollinen ottamaan tämän lain mukaisen vakuutuksen. Jos yrittäjällä on voimassa tämän lain mukainen vakuutus, päätöksen antaa kuitenkin vakuutuk-

sen myöntänyt eläkelaitos. Eläkelaitoksen hyväksyessä hakemuksen yrittäjän vakuutus lakkautetaan hakemuksen teko hetken.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002.

Ennen lain voimaantuloa vireille tulleeseen hakemukseen vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisesta sovelletaan yrittäjien eläkelain 3 §:ää sellaisena kuin se oli voimassa tämän lain voimaan tullessa.

Jos yrittäjä on vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettuna tämän lain voimaan tullessa tai hänelle myönnetään vapautus tämän lain voimaantulosäännöksen 2 momentissa tarkoitetussa tapauksessa, vapautus jatkuu niin kauan kuin sen edellytykset ovat olemassa, jollei eläketurvakeskus tätä aikaisemmin hyväksy yrittäjää hänen hakemuksestaan eläketurvän piiriin.

Tällä lailla kumotaan yrittäjien eläkelain 3 §:n ja maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:n soveltamisesta 14 päivänä kesäkuuta 1994 annettu sosiaali- ja terveysministeriön päätös (494/1994). Päätöstä sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaantulon jälkeenkin yrittäjään, joka on vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettuna tämän lain voimaan tullessa tai

jonka vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskeva hakemus on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki

maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetun maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) 1 §:n 2 momentin 4 ja 5 kohta, 4 § ja 10 §:n 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentin 4 kohta laissa 1009/1987 ja 5 kohta laissa 37/1987, 4 § osaksi laissa 747/1981 ja 10 §:n 5 momentti laissa 394/1995, ja *lisätään* 1 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 830/1970 ja 976/1993 sekä mainituissa laeissa 37 ja 1009/1987, uusi 6 kohta seuraavasti:

1 §

Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan

- 4) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä perheyrittäjän jäsenenä;
 5) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä ja jatkuvasti elää niissä tarkoitettujen yrittäjien kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa; sekä
 6) henkilöä, joka harjoittaa 1, 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua toimintaa osakeyhtiön lukuun edellyttäen, ettei häntä ole pidettävä työntekijäin eläkelain (395/1961) 2 §:n 7 momentin mukaisesti työsuhteessa olevana.

4 §

Sen estämättä, mitä 3 §:ssä säädetään, maatalousyrittäjä ei ole velvollinen ottamaan tä-

män lain mukaista vakuutusta, jos hänen eläketurvansa on sen määräinen, ettei hänelle enää kartu eläketurvaa maatalousyrittäjätönnin perusteella työntekijäin eläkelain 8 §:n yhteensovitusäännösten johdosta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen eläketurvien määrä selvitetään maatalousyrittäjän hakemuksesta. Eläketurva arvioidaan hakemuksen tekohetken mukaisena. Arviota tehtäessä otetaan huomioon työntekijäin eläkelain 8 §:stä poiketen myös maatalousyrittäjän oikeus kyseisen pykälän 4 momentissa mainituissa laeissa, eläkesäännöissä tai eläkeohjesäännössä tarkoitettuun peruseläkettä parempaan eläkkeeseen taikka työntekijäin eläkelain 11 §:n, yrittäjien eläkelain (468/1969) 11 §:n tai tämän lain 11 §:n, sellaisina kuin kaksi viimeksi mainittua lainkohtaa olivat voimassa 31 päivänä joulukuuta 2000, mukaiseen vähimmäisehtoja parempaan elä-

keturvaan.

Jos maatalousyrittäjällä on voimassa tämän lain mukainen vakuutus, se lakkautetaan 1 momentissa säädetyn edellytyksen täytyessä hakemuksen tekohetkeen.

10 §

Edellä 1 §:n 2 momentin 1, 2, 3 tai 6 kohdassa tarkoitettu maatalousyrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä työskentelevän aviopuolisonsa ja perheyrittäjän jäsenen sekä 1 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettua henkilön tämän lain mukaisista vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan. Tässä tarkoitettua vastuuta toisen henkilön vakuutusmaksuista ei kuitenkaan ole sellaisella 1 §:n 2 momentin 1, 2, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettulla maatalousyrittäjällä, joka ei harjoita maatalousyrittäjätoimintaa omistus- tai vuokraoikeuden perusteella hallitsemassaan yrityksessä. Jos tämän lain mukaista yrittäjätoimintaa harjoitetaan yhtymänä tai yhteisönä, myös se vastaa tähän toimintaan perustuvista osakkaittensa vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002.

Lain 1 §:n 2 momentin 6 kohtaa sovelletaan lain voimaantulon jälkeen myös ennen lain voimaantuloa alkaneeseen osakeyhtiömuotoiseen maatalousyrittäjätoimintaan. Jos tällaista toimintaa harjoittava maatalousyrittäjä on jo vakuutettu maatalousyrittäjien eläkelain nojalla tämän lain voimaan tullessa, vakuutus jatkuu, jos vakuuttamisen edelly-

tykset edelleen täyttyvät.

Ennen lain voimaantuloa vireille tulleeseen vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskevaan hakemukseen sovelletaan maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:ää sellaisena kuin se oli voimassa tämän lain voimaan tullessa.

Jos maatalousyrittäjä on vapautettu vakuuttamisvelvollisuudesta tämän lain voimaan tullessa tai hänelle myönnetään vapautus tämän lain voimaantulosäännöksen 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, vapautus jatkuu niin kauan kuin sen edellytykset ovat olemassa, jollei maatalousyrittäjien eläkelaitos tätä aikaisemmin hyväksy maatalousyrittäjää hänen hakemuksestaan eläketurvan piiriin.

Yrittäjien eläkelain 3 §:n muuttamisesta annetulla lailla (/) kumottua sosiaali- ja terveysministeriön päätöstä yrittäjien eläkelain 3 §:n ja maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:n soveltamisesta (494/1994) sovelletaan tämän lain voimaantulon jälkeenkin maatalousyrittäjään, joka on vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettuna tämän lain voimaan tullessa tai jonka vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskeva hakemus on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa.

Tällä lailla kumotaan maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:ssä mainittujen eräiden tehtävien siirtämisestä maatalousyrittäjien eläkelaitokselle 17 päivänä joulukuuta 1981 annettu sosiaali- ja terveysministeriön päätös (1034/1981). Päätöstä sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaantulon jälkeenkin tapauksiin, joihin sovelletaan maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:ää sellaisena kuin se oli voimassa tämän lain voimaan tullessa.

3.

Laki**maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä joulukuuta 1981 annetun maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 7 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 977/1993, seuraavasti:

<p style="text-align: center;">7 §</p> <p>Tämän lain mukaista korvausta suoritetaan, jos työvahinko on sattunut:</p> <p>1) maatalousyrittäjien eläkelain 1 §:n 2 momentin 1—4 tai 6 kohdassa tarkoitettulle henkilölle sellaisena aikana, jolle hän on vel-</p>	<p>vollinen ottamaan mainitun lain 1 §:n mukaisen vakuutuksen;</p> <p>-----</p> <p style="text-align: center;">_____</p> <p>Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2002.</p>
---	---

4.

Laki**työntekijäin eläkelain 19 d §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/1961) 19 d §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1482/1995, seuraavasti:

<p style="text-align: center;">19 d §</p> <p>-----</p> <p>Etuuden korotusta, jonka määrä on pienempi kuin 2,52 euroa, ei makseta. Edellä mainittua rahamäärää tarkistetaan vuosittain 9 §:n 2 momentin 1 virkkeessä säädetyn indeksiluvun mukaan.</p>	<p>-----</p> <p style="text-align: center;">_____</p> <p>Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2002.</p> <p>Tämän lain 19 d §:n 4 momentissa säädetty euromäärä vastaa vuodelle 1984 vahvistettua palkkaindeksilukua.</p>
---	---

5.

Laki**merimieseläkelain 63 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/1956) 63 a §:n 4 momentti, sellaisen kuin se on laissa 1745/1995, seuraavasti:

63 a §

Etuuden korotusta, jonka määrä on pienempi kuin 2,52 euroa, ei makseta. Edellä mainittua rahamäärää tarkistetaan vuosittain työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin 1 virkkeessä säädetyn indeksiluvun mukaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002.

Tämän lain 63 a §:n 4 momentissa säädetty euromäärä vastaa vuodelle 1984 vahvistettua palkkaindeksilukua.

Helsingissä 28 päivänä syyskuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Maija Perho*

1.

Laki**yrittäjien eläkelain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetun yrittäjien eläkelain (468/1969) 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Jos yrittäjän eläketurva ja hänen omaistensa perhe-eläketurva on muulla tavoin siten järjestetty, että niitä on pidettävä riittävinä, eläketurvakeskus voi hakemuksesta vapauttaa hänet 2 §:ssä säädetystä vakuutamisvelvollisuudesta.

Yrittäjän, joka on saanut 1 momentissa tarkoitetun vapautuksen, eläketurvakeskus voi myöhemmin hakemuksesta hyväksyä eläketurvan piiriin. Tällöin katsotaan hänen aloittaneen uudelleen yrittäjän toimintansa hakemusta seuraavan kalenterikuukauden alusta.

Tarkemmat määräykset tämän pykälän soveltamisesta antaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Ehdotus

3 §

Sen estämättä, mitä 2 §:ssä säädetään, yrittäjä ei ole velvollinen ottamaan tämän lain mukaista vakuutusta, jos hänen eläketurvansa on sen määräinen, ettei hänelle enää kartu eläketurvaa yrittäjätoimintansa perusteella työntekijäin eläkelain 8 §:n yhteensovitusäännösten johdosta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun eläketurvan määrä selvitetään yrittäjän hakemuksesta. Eläketurva arvioidaan hakemuksen tekohetken mukaisena. Arviota tehtäessä otetaan huomioon työntekijäin eläkelain 8 §:stä poiketen myös yrittäjän oikeus kyseisen pykälän 4 momentissa mainituissa laeissa, eläkesäännöissä tai eläkeohjesäännöissä tarkoitettuun peruseläkettä parempaan eläkkeeseen taikka työntekijäin eläkelain 11 §:n, tämän lain 11 §:n tai maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) 11 §:n, sellaisina kuin kaksi viimeksi mainittua lainkohtaa olivat voimassa 31 päivänä joulukuuta 2000, mukaiseen vä-

himmäisehtoja parempaan eläketurvaan.

Eläketurvakeskus ratkaisee, onko yrittäjä 1 momentin mukaan velvollinen ottamaan tämän lain mukaisen vakuutuksen. Jos yrittäjällä on voimassa tämän lain mukainen vakuutus, päätöksen antaa kuitenkin vakuutuksen myöntänyt eläkelaitos. Eläkelaitoksen hyväksyessä hakemuksen yrittäjän vakuutus lakkautetaan hakemuksen tekohetkeen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002.

Ennen lain voimaantuloa vireille tulleen hakemukseen vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamisesta sovelletaan yrittäjien eläkelain 3 §:ää sellaisena kuin se oli voimassa tämän lain voimaan tullessa.

Jos yrittäjä on vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettuna tämän lain voimaan tullessa tai hänelle myönnetään vapautus tämän lain voimaantulosäännöksen 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, vapautus jatkuu niin kauan kuin sen edellytykset ovat olemassa, jollei eläketurvakeskus tätä aikaisemmin hyväksy yrittäjää hänen hakemuksestaan eläketurvan piiriin.

Tällä lailla kumotaan yrittäjien eläkelain 3 §:n ja maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:n soveltamisesta 14 päivänä kesäkuuta 1994 annettu sosiaali- ja terveysministeriön päätös (494/1994). Päätöstä sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaantulon jälkeenkin yrittäjään, joka on vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettuna tämän lain voimaan tullessa tai jonka vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskeva hakemus on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki**maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 14 päivänä heinäkuuta 1969 annetun maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969) 1 §:n 2 momentin 4 ja 5 kohta, 4 § ja 10 §:n 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 2 momentin 4 kohta laissa 1009/1987 ja 5 kohta laissa 37/1987, 4 § osaksi laissa 747/1981 ja 10 §:n 5 momentti laissa 394/1995, ja *lisätään* 1 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 830/1970 ja 976/1993 sekä mainituissa laeissa 37 ja 1009/1987, uusi 6 kohta seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

 Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan

4) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä perheyrietyksen jäsenenä; sekä

5) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä ja jatkuvasti elää niissä tarkoitettun yrittäjän kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa.

 Maatalousyrittäjällä tarkoitetaan

4) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä perheyrietyksen jäsenenä;

5) henkilöä, joka tekee 1, 2 tai 3 kohdassa mainittua työtä ja jatkuvasti elää niissä tarkoitettun yrittäjän kanssa yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa; sekä

6) henkilöä, joka harjoittaa 1, 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua toimintaa osakeyhtiön lukuun edellyttäen, ettei häntä ole pidettävä työntekijäin eläkelain (395/1961) 2 §:n 7 momentin mukaisesti työsuhteessa olevana.

4 §

Jos maatalousyrittäjän eläketurva ja hänen omaistensa perhe-eläketurva on muulla tavoin siten järjestetty, että niitä on pidettävä riittävinä, eläketurvakeskus voi hakemuksesta vapauttaa hänet 3 §:ssä säädetystä vakuuttamisvelvollisuudesta.

Maatalousyrittäjän, joka on saanut 1 momentissa tarkoitetun vapautuksen, eläketurvakeskus voi myöhemmin hakemuksesta hyväksyä eläketurvan piiriin. Tällöin katsotaan hänen aloittaneen uudelleen maatalousyrittäjän toimintansa hakemuksesta seuraavan kalenterikuukauden alusta.

Tarkemmat määräykset tämän pykälän soveltamisesta antaa sosiaali- ja terveystoimiministeriö. Ministeriö voi määrätä, että tämän pykälän mukaiset eläketurvakeskukselle kuuluvat tehtävät tai osa niistä siirretään maatalousyrittäjien eläkelaitokselle.

10 §

Edellä 1 §:n 2 momentin 1, 2 tai 3 kohdassa tarkoitettu maatalousyrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä työskentelevän aviopuolisonsa ja perheyrityksen jäsenen sekä 1 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettun henkilön vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan. Jos tämän lain mukaista yrittäjätoimintaa harjoitetaan yhtymänä, yhtymä vastaa myös tähän toimintaan perustuvista osakkaittensa vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan.

4 §

Sen estämättä, mitä 3 §:ssä säädetään, maatalousyrittäjä ei ole velvollinen ottamaan tämän lain mukaista vakuutusta, jos hänen eläketurvansa on sen määräinen, ettei hänelle enää kartu eläketurvaa maatalousyrittäjätoiminnan perusteella työntekijäin eläkelain 8 §:n yhteensovitussääntösten johdosta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun eläketurvan määrä selvitetään maatalousyrittäjän hakemuksesta. Eläketurva arvioidaan hakemuksen tekohetken mukaisena. Arviota tehtäessä otetaan huomioon työntekijäin eläkelain 8 §:stä poiketen myös maatalousyrittäjän oikeus kyseisen pykälän 4 momentissa mainituissa laeissa, eläkesäännöissä tai eläkeohjesäännössä tarkoitettuun peruseläkettä parempaan eläkkeeseen taikka työntekijäin eläkelain 11 §:n, yrittäjien eläkelain (468/1969) 11 §:n tai tämän lain 11 §:n, sellaisina kuin kaksi viimeksi mainittua lainkohtaa olivat voimassa 31 päivänä joulukuuta 2000, mukaiseen vähimmäisehtoja parempaan eläketurvaan.

Jos maatalousyrittäjällä on voimassa tämän lain mukainen vakuutus, se lakkautetaan 1 momentissa säädetyn edellytyksen täytyessä hakemuksen tekohetkeen.

Edellä 1 §:n 2 momentin 1, 2, 3 tai 6 kohdassa tarkoitettu maatalousyrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä työskentelevän aviopuolisonsa ja perheyrityksen jäsenen sekä 1 §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettun henkilön tämän lain mukaisista vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan. Tässä tarkoitettua vastuuta toisen henkilön vakuutusmaksuista ei kuitenkaan ole sellaisella 1 §:n 2 momentin 1, 2, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettulla maatalousyrittäjällä, joka ei harjoita maatalousyrittäjätoimintaa omistus- tai vuokraoikeuden perusteella

hallitsemassaan yrityksessä. Jos tämän lain mukaista yrittäjätoimintaa harjoitetaan yhtymänä tai yhteisönä, myös se vastaa tähän toimintaan perustuvista osakkaittensa vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002.

Lain 1 §:n 2 momentin 6 kohtaa sovelletaan lain voimaantulon jälkeen myös ennen lain voimaantuloa alkaneeseen osakeyhtiömuotoiseen maatalousyrittäjätoimintaan. Jos tällaista toimintaa harjoittava maatalousyrittäjä on jo vakuutettu maatalousyrittäjien eläkelain nojalla tämän lain voimaan tullessa, vakuutus jatkuu, jos vakuuttamisen edellytykset edelleen täyttyvät.

Ennen lain voimaantuloa vireille tulleen vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskevaan hakemukseen sovelletaan maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:ää sellaisena kuin se oli voimassa tämän lain voimaan tullessa.

Jos maatalousyrittäjä on vapautettu vakuuttamisvelvollisuudesta tämän lain voimaan tullessa tai hänelle myönnetään vapautus tämän lain voimaantulosäännöksen 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa, vapautus jatkuu niin kauan kuin sen edellytykset ovat olemassa, jollei maatalousyrittäjien eläkelaitos tätä aikaisemmin hyväksy maatalousyrittäjää hänen hakemuksestaan eläketurvan piiriin.

Yrittäjien eläkelain 3 §:n muuttamisesta annetulla lailla (/) kumottua sosiaali- ja terveysministeriön päätöstä yrittäjien eläkelain 3 §:n ja maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:n soveltamisesta (494/1994) sovelletaan tämän lain voimaantulon jälkeenkin maatalousyrittäjään, joka on vakuuttamisvelvollisuudesta vapautettuna tämän lain voimaan tullessa tai jonka vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamista koskeva hakemus on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa.

Tällä lailla kumotaan maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:ssä mainittujen eräiden tehtävien siirtämisestä maatalousyrittäjien eläkelaitokselle 17 päivänä joulukuuta 1981 annettu sosiaali- ja terveysministeriön pää-

tös (1034/1981). Päätöstä sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaantulon jälkeenkin tapauksiin, joihin sovelletaan maatalousyrittäjien eläkelain 4 §:ää sellaisena kuin se oli voimassa tämän lain voimaan tullessa.

3.

Laki

maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä joulukuuta 1981 annetun maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 7 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 977/1993, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Tämän lain mukaista korvausta suoritetaan, jos työvahinko on sattunut:

1) maatalousyrittäjien eläkelain 1 §:n 2 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettulle henkilölle sellaisena aikana, jolle hän on velvollinen ottamaan sanotun lain 1 §:n mukaisen vakuutuksen;

7 §

Tämän lain mukaista korvausta suoritetaan, jos työvahinko on sattunut:

1) maatalousyrittäjien eläkelain 1 §:n 2 momentin 1—4 *tai 6 kohdassa* tarkoitettulle henkilölle sellaisena aikana, jolle hän on velvollinen ottamaan mainitun lain 1 §:n mukaisen vakuutuksen;

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tamikuuta 2002.

4.

Laki**työntekijäin eläkelain 19 d §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/1961) 19 d §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1482/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 d §

Etuuden korotusta, jonka määrä on pienempi kuin 15 markkaa, ei ole maksettava. Edellä sanottua markkamäärää tarkistetaan vuosittain 9 §:n 2 momentin 1 virkkeessä säädetyn indeksiluvun mukaan. *Tarkistettu markkamäärä pyöristetään lähimmäksi täydiksi markaksi.*

Etuuden korotusta, jonka määrä on pienempi kuin 2,52 euroa, ei makseta. Edellä *mainittua rahamäärää* tarkistetaan vuosittain 9 §:n 2 momentin 1 virkkeessä säädetyn indeksiluvun mukaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002.

Tämän lain 19 d §:n 4 momentissa säädetty euromäärä vastaa vuodelle 1984 vahvistettua palkkaindeksilukua.

5.

Laki**merimieseläkelain 63 a §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/1956) 63 a §:n 4 momentti, sellaisen kuin se on laissa 1745/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

63 a §

Etuuden korotusta, jonka määrä on pienempi kuin 15 markkaa, ei ole maksettava. Edellä sanottua markkamäärää tarkistetaan vuosittain työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin 1 virkkeessä säädetyn indeksiluvun mukaan. *Tarkistettu markkamäärä pyöristetään lähimmäksi täydeksi markaksi.*

Etuuden korotusta, jonka määrä on pienempi kuin 2,52 euroa, ei makseta. Edellä mainittua rahamäärää tarkistetaan vuosittain työntekijäin eläkelain 9 §:n 2 momentin 1 virkkeessä säädetyn indeksiluvun mukaan.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002.

Tämän lain 63 a §:n 4 momentissa säädetty euromäärä vastaa vuodelle 1984 vahvistettua palkkaindeksilukua.